

Veliki energetska projekti u Hrvatskoj

■ prof. dr. sc. Igor DEKANIĆ, dipl. ing.

TUŽNA JE NJIHOVA SUDBINA...

Hrvatska energetika po svemu dijeli sudbinu cijelog hrvatskog gospodarstva tijekom proteklih nekoliko godina. Stagnacija razvoja, smanjenje potrošnje energije i time energetskeg tržišta, preduga recesija i ekonomija oskudice umjesto ekonomije rasta, obilježja su svih energetskeg djelatnosti.

Jedno od obilježja hrvatske energetike svakako je kašnjenje i preduga realizacija velikih energetskeg projekata. Neki od njih, poput izgradnje TE Plomin 2 (ukupno oko 15 godina) ili novog bloka TE Sisak na plin (oko 10 godina pripreme i izgradnje), ostvarivani su dugo, predugo da bi postali uzorom za djelotvornu gradnju energetskeg projekata i da bi mogli od početka ostvarivati ekonomske parametre s kojima su planirani. Neki od njih, poput Paneuropskog naftovoda (PEOP) nisu ni realizirani zbog smanjene potrošnje naftnih derivata i recesije u zemljama Južne Europe. Drugi, poput dogradnje Jadranskog

naftovoda za dvosmjerni transport nafte (projekt DružbaAdria) ili HE Dubrovnik 2 (HE Ombla) nisu ni realizirani zbog otpora i odbijanja javnosti. Neki od njih, poput spajanja domaćeg s plinskim transportnim sustavima susjednih zemalja desetljećima se pojavljuju u različitim oblicima ideja ili projekata, ali od realizacije za sada još nema ništa.

Plinovod Gea

Valja se prisjetiti projekta Gea iz druge polovice devedesetih godina prošlog stoljeća i prijedloga talijanskih energetskeg tvrtki u početku zajedničkog ulaganja s INA-om za eksploataciju plina u podmorju sjevernog Jadrana. Plinovodom su se, uz talijansku potporu i ulaganja, trebala spojiti plinska polja u sjevernom Jadranu s Rumunjskom, preko Bosne i Hercegovine i Srbije. O projektu se raspravljalo nekoliko godina, ali naposljetku se od svega odustalo i Hrvatska je sama izgradila svoj plinovodni transportni sustav na vlastiti teret, tj. uz uzimanje međunarodnih kredita i gomilanje vanjskog duga kao glavnog i sve težeg makroekonomskog opterećenja gospodarstva.

Financijsko iscrpljivanje INA-e, kao svojevrsne proračunske pričuve nove države, višegodišnja obustava istraživanja nafte i zaustavljanje razvoja te kadrovske zbrinjavanje podobnog kadra, zaustavile su projekt terminala za LNG za gotovo puno desetljeće.

Terminal za ukapljeni prirodni plin

Najdugovječniji od projekata (ili ideja) je projekt izgradnje prihvatnog terminala za ukapljeni prirodni plin, o kojem se raspravlja ili se planira u različitim varijantama punih 25 godina. Ideja o izgradnji terminala za iskrcaj i uplinjavanje LNG-a kao čimbenika diversifikacije uvoza prirodnog plina po prvi put se pojavila u strateškom razvojnom planu INA-e iz 1990. godine. Bio je to razvojni plan kojim se još tada predviđalo intenziviranje istraživanja ugljikovodika u inozemstvu, tehnološka obnova rafinerija, novi ciklus tehnološkog razvoja petrokemije, zajednička ulaganja s inozemnim partnerima u skoro svim djelatnostima, širenje prodaje na susjedne zemlje Srednje i Južne Europe te postupna korporativna transformacija INA-e. [1] Partneri INA-e za ulaganje tada su bile neke od ponajvećih američkih naftnih te europskih naftnih i kemijskih tvrtki.

Međutim, raspad bivše države i agresija na Hrvatsku te ratne štete, od spaljenog znatnog dijela sisačke rafinerije, višegodišnjeg gubitka naftnih polja u istočnoj Slavoniji, do trajnog gubitka dijela distribucijskog sustava i prodajne mreže za naftne derivate u dijelovima bivše države izvan Hrvatske, utjecali su na nemogućnost ostvarenja tih planova. Kasnije financijsko iscrpljivanje INA-e, kao svojevrstne proračunske pričuve nove države, višegodišnja obustava istraživanja nafte i zaustavljanje razvoja te kadrovsko zbrinjavanje podobnog kadra, zaustavile su projekt terminala za LNG za gotovo puno desetljeće.

Drugi pokušaj: Adria LNG

Pod konac devedesetih došlo je do oživljavanja ideje o izgradnji terminala za LNG. Osnovan je prvi međunarodni konzorcij, izrađene su studije o izboru lokacije, ali ekološke dvojbe, postupno propadanje industrije i stagnacija potrošnje energije te odbojnost javnosti prema energetskim projektima gurnuli su projekt na višegodišnje čekanje, u hibernaciju. U drugoj polovici prvog desetljeća u novom stoljeću, normalizacija trgovinskih i političkih odnosa sa susjednim zemljama i najava približavanja Hrvatske Europskoj uniji utjecali su na osnivanje drugog konzorcija za izgradnju terminala za LNG, čiji osnivači su bile neke od ponajvećih europskih energetskih tvrtki. One su bile spremne hrvatskom partneru (INA-i) prepustiti 25% vlasništva u novoosnovanoj tvrtki Adria LNG i odgovarajući udjel u uvezenom plinu. Novi konzorcij je otkupio dokumentaciju od prvoga, kapacitet terminala je trebao biti 10 milijardi m³ plina godišnje a računalo se na plinsko tržište Hrvatske i okolnih zemalja. [2] Izgleda da je sklopljen i aranžman oko zemljišta na Krku, koje je vlasništvo tvrtke DINA Petrokemija (danas već

u stečaju) ili njezinog vlasnika, što nije do kraja razjašnjeno.

Međutim, odugovlačenje tadašnje Vlade i ekološke dvojbe utjecale su na višekratno odlaganje početka realizacije projekta. U međuvremenu, izbila je financijska kriza u drugoj polovici 2008. godine, koja se pretvorila u globalnu recesiju 2009, što je dovelo do smanjenja potrošnje energije, a posebice prirodnog plina. Iako je u ožujku 2010. godine (tadašnje) Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja donijelo pozitivno rješenje o prihvatljivosti projekta za okoliš, konzorcij je početkom 2011. ugasio tvrtku i stavio projekt u mirovanje. Tako je projekt terminala za prihvat LNG-a opet gurnut u stranu.

U međuvremenu je tvrtka DIOKI, u čijem vlasništvu je bila i DINA Petrokemija, otišla u stečaj, proizvodnja je obustavljena, a njezin vlasnik bio je upleten u sudske procese bivšem premijeru i u jednom od njih pojavio se kao svjedok. Naposljetku je vlasnik DIOKI-ja, koji je vjerojatno i vlasnik zemljišta, na kojem bi se trebao graditi terminal otišao na liječenje u inozemstvo i navodno se već nekoliko godina nalazi u nekoj od zemalja koje ne izručuju osobe koje su pod pravosudnom ili policijskom sumnjom.

Treći pokušaj: LNG Hrvatska

Nakon rasformiranja drugog konzorcija i dizajniranja ruku inozemnih partnera od projekta, domaće (državne) energetske tvrtke Plinacro i HEP formirale su domaći konzorcij koji je osnovao tvrtku LNG Hrvatska s po 50% udjela spomenutih tvrtki u njezinom vlasništvu. Tvrtka je započela pripremu projekta, računajući na isto zemljište i istu lokaciju s kojom je računao i konzorcij Adria LNG. No, kapacitet je sada nešto manji, 4 - 6 mlrd. m³ plina godišnje, izrađena je studija utjecaja na okoliš koja je početkom 2014. prošla javnu raspravu, ali je projekt izgleda zapinjao na potencijalnim investitorima i sigurnoj dobavi plina. No, izbijanjem ukrajinske političke krize te zahlađenjem političkih odnosa između EU-a i SAD-a s jedne i Rusije s druge strane, sve se promijenilo. Kao da se pokrenula lavina koja je možda po prvi put u četvrt stoljeća, taj projekt približila realizaciji.

Kombinacija nedovoljne jasnoće obuhvata projekta, ciljanog tržišta, odugovlačenja i odlaganja, koja su se poklapala s ekonomskim oscilacijama i naposljetku s recesijom poslije 2009. godine, koja je u Hrvatskoj doista trajala predugo te utjecala na posvemašnju društvenu i javnu odbojnost prema svim investicijama, došla je do izražaja u uzrocima odlaganja i ovog projekta.

Veliki energetska projekti u Hrvatskoj pate od kombinacije nerealnih očekivanja i podjednako nerealnih skepsi

Poslije nekoliko javnih izjava različitih američkih diplomatskih dužnosnika o potrebi diversifikacije opskrbe zemalja Južne Europe prirodnim plinom i potpori projektu izgradnje terminala za LNG u Hrvatskoj, različite izvršne razine odlučivanja u EU-u davale su signale, pa i otvorenu potporu realizaciji projekta. Naposljetku, pod konac 2014. godine Europska komisija je odobrila bespovratna sredstva za financiranje 50% potrebnih studija za pripremu projekta. To je ubrzalo rad na pripremi projekta, pa je LNG Hrvatska raspisala natječaj za izradu studija i odabir konzultanta te pokrenula postupak za dobivanje lokacijske dozvole za projekt i najnoviji natječaj za iskazivanje interesa za zakup kapaciteta na budućem terminalu na Krku. [3, 4]

Nerealna očekivanja i nerealne skepse

Kada se malo dublje raščlani povijest projekta terminala za LNG, ubrzo se vide neka od zajedničkih obilježja ovog i drugih hrvatskih energetskih projekata koji nisu realizirani. Kombinacija nedovoljne jasnoće obuhvata projekta, ciljanog tržišta, odugovlačenja i odlaganja, koja su se poklapala s ekonomskim oscilacijama i naposljetku s recesijom poslije 2009. godine, koja je u Hrvatskoj doista trajala predugo te utjecala na posvemašnju društvenu i javnu odbojnost prema svim investicijama, došla je do izražaja u

uzrocima odlaganja i ovog projekta. Nadalje, kao što je ulazak njemačkog partnera svojedobno spasio projekt TE Plomin 2, tako bi ukrajinska kriza i američko-europski poticaji mogli presudno djelovati i na konačnu realizaciju projekta terminala na Krku.

Znakovite su i nejasnoće oko nekih ključnih pretpostavki za uspješnu realizaciju projekata. Projekt izgradnje novog bloka TE Plomin (TE Plomin C) ušao je u međunarodni natječaj za odabir izvođača, iako županijska prostorno-plan-ska dokumentacija determinira prirodni plin, a ne ugljen kao pogonsko gorivo buduće termoelektrane. Slično tome, najnoviji projekt tvrtke LNG Hrvatska također ubrzano kreće u seriju natječaja za dovršetak studijske faze i početak realizacije, a da nije do kraja jasno kakvi su odnosi oko zemljišta na kojem se nalazi lokacija projekta.

Veliki energetska projekti u Hrvatskoj pate od kombinacije nerealnih očekivanja i podjednako nerealnih skepsi. Hrvatska dilema, treba li uopće industrija ili se može bogato živjeti od iznajmljivanja prirodnih ljepota i preprodaje većinom uvezene hrane, u konačnici se svodi na nepostojanje strategije gospodarskog razvoja, iako su izrađene stotine različitih strategija. Uz to, energetska projekti se grade za buduća desetljeća, a razvojna vizura većine domaćih krugova odlučivanja mjeri se tek mjesecima ili godinama. Sve to jako komplicira energetska projekta, što naposljetku daje velik doprinos nemogućnosti izlaska iz sadašnje recesije, koja doista već graniči s gospodarskom depresijom. Hoće li se to svojevrsno prokletstvo velikih energetskih projekata promijeniti na primjeru izgradnje prihvatnog terminala za LNG na Krku, pokazat će budućnost... ■

Literatura:

1. ... 'Korporativna transformacija INA-e (konceptija i osnovni elementi)', INA - Industrija nafte, Zagreb, srpanj 1990.
2. www.adria-lng.hr, 15. travnja 2015.
3. ... www.lng.hr/hr/novosti-detalj/odobrena-bespovratna-eu-sredstva-8, 15. travnja 2015.
4. ... www.lng.hr/hr/novosti-detalj/open-season-3, 15. travnja 2015.